

STAMBOOM DOSSIER

Graaf Gerard IV van Wassenberg (1060-1129)

Graaf Gerard I van Gelre (De Lange).

Versie 1.2 131014 bewerkt door Ir. René Martens RI Msc.

Gerard IV (Gerhard) van Wassenberg, de latere graaf Gerard I van Gelre, de Lange, (ca. 1060 - voor 8 augustus 1129) is de stamvader van de graven van Gelre uit het huis Wassenberg, dat in 1371 in mannelijke lijn uitstierf.

Titels:

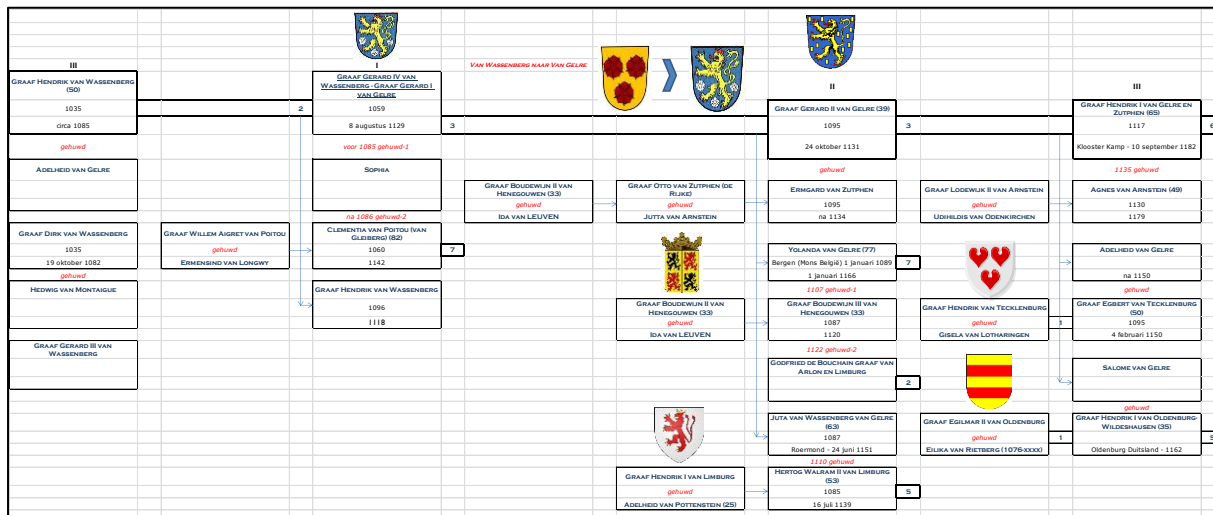
- ❖ Graaf Gerard IV van Wassenberg van 1085 tot 1129
- ❖ Graaf Gerard I van Gelre van 1096 tot 1129
- ❖ Voogd van Erkelenz, Roermond en Utrecht

Van Wassenberg naar Van Gelre

Gerard Flamens II werd vermoedelijk in 1046 de eerste graaf uit het huis der Flamenses. Rond 1052 werd hij opgevolgd door Gerard III van Wassenberg. Deze overleed toen zijn oudste zoon, Gerard IV nog minderjarig was, zodat diens oom graaf Diederick van Hamaland tijdelijk is ingesprongen. We kennen Diederick in 1076 als graaf op de Veluwe. In 1082 overleed hij in de kerker van Godfried van Bouillon. Gerard IV, die toen de graafschappen overnam, verlegde geleidelijk de Gelderse graaflijke verblijfplaats van Wassenberg, buiten hun ambtsgebied, naar Gelre, binnen hun ambtsgebied gelegen. Hij noemt zich nu eens 'Gerard van Wassenberg', dan weer 'Gerard van Gelre'. In 1096 wordt hij erkend als landgraaf.

Het allodium Wassenberg werd in de 12e eeuw afgestoten aan de hertogen van Limburg via de bruidsschat van Jutta van Gelre, echtgenote van hertog Walram II van Limburg. In 1118 noemt Gerard 'de Lange' Wassenberg, waar hij toen een kerk stichtte, nog steeds zijn allodium.

Gerard was graaf van Wassenberg van 1085 tot 1129. In 1096 werd hij, als Gerard I, ook graaf van Gelre. Hij werd in 1096 ook als landgraaf geattesteerd in een keizerlijke oorkonde: MGH Diplomata Henrici IV nr. 459: Gerardus lantgrave, waarschijnlijk met betrekking tot een rijksleen in de Teisterbant. Daarnaast was hij voogd van Erkelenz, Roermond en Utrecht. Gerard was een van de machtigste edelen van Neder-Lotharingen en probeerde zijn bezit vooral ten koste van de bisschop van Utrecht te vergroten. Dit leidde tot conflicten met Utrecht maar ook met de aartsbisschop van Keulen en de graven van Holland. Op rijksniveau was Gerard een trouw bondgenoot van keizer Hendrik IV. Samen met zijn neef/broer Gosewijn I van Valkenburg dwong hij de benoeming van Hendriks kandidaat af, als abt van Sint-Truiden. Van Gerard is ook een schenking bekend aan Sint-Servaas te Maastricht. Gerard IV was een zoon van graaf Gerard III van Wassenberg (of van Diederik van Wassenberg). Gerards IV eerste vrouw Sophia is niet nader bekend. Hij hertrouwde met de weduwe van Koenraad I van Luxemburg, Clementia van Poitiers ook bekend als Clementia van Gleiberg.

Kinderen

1. Yolanda van Gelre. Zie hierna.
2. Juta (Judith) van Gelre, geboren 1097, overleden 24 juni 1151 te Rolduc, Walram II Paganus Van Limburg geb. abt 1085 overleden 16 jul 1139. Zie hierna.
3. Graaf Gerard II van Gelre, gehuwd met Irmgard van Zutphen.
4. Adelheid (onbekende dochter).

Clementia van Poitiers

Clementia van Poitiers (ca 1045-1142) was een dochter van Willem VII van Aquitanië en mogelijk van Ermesinde van Lotharingen.

Traditioneel wordt Clementia als echtgenote van Koenraad I van Luxemburg gezien. Hiervoor zijn echter alleen enkele vage aanwijzingen:

- er is een eigentijdse oorkonde waaruit geconcludeerd zou kunnen worden dat de vrouw van Koenraad uit de Poitou komt.
- de vrouw van Koenraad was vrouwe van Longwy, en dat bezit zou ze via haar vermoedelijke moeder Ermesinde van Lotharingen kunnen hebben verworven
- de vrouw van Koenraad wordt Clementia genoemd.

Maar omdat Clementia gezien de geboortedatum van haar dochter niet later dan ca. 1045 kan zijn geboren en pas in 1142 overleed, zou ze wel heel erg oud zijn geworden. Er is dan ook een theorie dat Koenraad twee vrouwen zou hebben gehad:

- vermoedelijk Ermesinde van Lotharingen, die dan dus niet de vrouw van Willem VII van Aquitanië was, vrouwe van Longwy
- Clementia van Gleiberg, die als vrouw van Koenraad wordt vermeld.

Aan de andere kant hoeft de vermelding van Clementia als vrouwe van Gleiberg niet in strijd te zijn met een mogelijke Aquitaanse afkomst: als Gleiberg al Luxemburgs bezit was ten tijde van haar huwelijk kan dit haar huwelijksgift zijn geweest. Clementia van Gleiberg zou zijn hertrouwd met graaf Gerard I van Gelre. De authenticiteit van de akte waarin dit wordt vermeld is echter onderwerp van fel debat.

Koenraad en zijn vrouw(en) kregen de volgende kinderen:

1. Mathilde (geb. ca. 1060), gehuwd met Godfried van de Bliesgau
2. Hendrik
3. Rudolf (ovl. 1099), abt van Saint Vannes te Verdun (van 1075 tot zijn dood) en van de Altmünster te Luxemburg, vanaf de stichting van die abdij
4. Koenraad
5. Ermesinde
6. Willem
7. Adalbero (ovl. Antiochië, 1098), aartsdeken van Metz, nam deel aan de eerste kruistocht en werd tijdens het beleg van Antiochië overvallen toen hij met een edelvrouwe aan het dobbelen was. Adalbero werd gedood en de dame werd meegevoerd in de stad. Hun hoofden werden met een katapult teruggeschoten.

Yolanda van Gelre (1090-1131)

ook Yolanda van Wassenberg .

- ❖ gravin van Dodewaard en Dale
- ❖ gravin van Oosterbant
- ❖ gravin van Henegouwen
- ❖ regent tot 1127 voor haar oudste zoon Boudewijn.

Yolanda werd 1 januari 1089 geboren, overleden 1 januari 1166, in Bergen (Mons België) als de dochter van graaf Gerard IV van Wassenberg en Gerard I graaf van Gelre (ca 1060-1129). Haar moeder was volgens sommige bronnen Clementia van Poitiers of van Sophia de eerste vrouw van haar vader.

Huwelijk-1

Yolanda trouwde rond 1107 met Boudewijn III van Henegouwen.

Zij kregen de volgende kinderen:

1. Boudewijn IV, zie hierna. Hun zoon Boudewijn IV (1109-6 november 1171) graaf van Henegouwen, overleden te Bergen op 6 november 1171, trouwde ca. 1125 met zijn halfnicht Adelheid Ermesinde van Namen, overleden op 1 juli 1168, begraven te Bergen, dochter van Godfried van Namen (graaf van Château Porcien, graaf van Namen en graaf van Longwy) en Ermesinde van Luxemburg (erfdochter van Longwy) uit diens 2e huwelijk met Godfried van Namen. Hij had bij een onbekende vrouw één zoon.
2. Gerard I van Hendgouwen, overleden 1166, gehuwd met Hedwig, erfdochter van Herman van Kalvelage voor het graafschap Dale.
3. Yolande, gehuwd met Gerard van Créquy en Fressin.
4. Gertrude van Henegouwen, gehuwd met Rogier van Tosny, zoon van Rudolf van Tosny en Adelisa (dochter van Waltheof II van Northumbria);
5. Richilde van Henegouwen, gehuwd met Eberhard van Mortagne, burggraaf van Doornik;

Toen Boudewijn III in 1120 overleed waren hun vier kinderen nog minderjarig. Yolanda was regent tot 1127 voor haar oudste zoon Boudewijn.

Huwelijk-2

Twee jaar naar de dood van Boudewijn III trouwde de weduwe Yolanda rond 1122 met Godfried van Bouchain, graaf van Oostervant, burggraaf van Valenciennes.

Zij kregen de volgende kinderen:

6. Godfried, die later ook burggraaf van Valenciennes werd;
7. Bertha, die eerst met Otto II van Duras trouwde en later met Guy van St-Aubert.

In het jaar 1131, negen jaar naar haar huwelijk met Godfried, is Yolanda op middelbare leeftijd overleden. Zij is begraven in Bergen (België).

Boudewijn III graaf van Henegouwen ca. 1087 – 1120

❖ graaf van Henegouwen van 1098 tot 1120 aan zijn dood.

Als zoon van Boudewijn II van Henegouwen en van Ida van Leuven, volgde hij in 1098 zijn vader op, aanvankelijk onder het regentschap van zijn moeder (tot ± 1103).

Net als zijn vader poogde hij het graafschap Vlaanderen te heroveren. Daartoe trachtte hij onder meer, zij het vergeefs, het conflict om Kamerijk tussen de Vlaamse graaf Robrecht II en de Duitse keizer Hendrik IV uit te buiten. Boudewijn bezette Cambrai zelf maar moest het in 1110 weer opgeven.

Toen Boudewijn VII van Vlaanderen in 1119 kinderloos overleed, probeerde Boudewijn III andermaal zijn rechten op de Vlaamse troon te laten gelden, maar kon niet beletten dat deze toekwam aan Karel de Goede, een kleinzoon van Robrecht I.

Het Graafschap Henegouwen in de late 14e eeuw.

Boudewijn stierf in 1120 door een jachtongeval en is begraven in Bergen (België).

Juta van Gelre

Walram II hertog van Limburg was in 1110 getrouwd met Juta van Gelre (ca. 1095 - 1151), dochter van graaf Gerard VI van Wassenberg de latere graaf Gerard I van Gelre.

Walram II, bijgenaamd Paganus (de Heiden) (ca. 1085 - 16 juli 1139) was een zoon van hertog Hendrik I van Limburg en van Adelheid van Pottenstein. Zijn bijnaam heeft hij waarschijnlijk te danken aan een late doop.

Titels:

- ❖ Graaf van Arlon in 1115
- ❖ **Graaf van Wassenberg**
- ❖ Hertog van Limburg van 1118 tot 1139
- ❖ Hertog van Neder-Lotharingen van 1128 tot 1139
- ❖ Markgraafschap Antwerpen als ambtsleen
- ❖ Voogd van Duisburg 1129

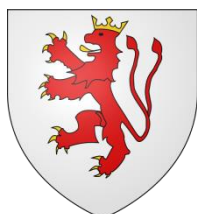
Zij hadden volgende kinderen:

1. Hendrik II van Limburg.
2. Gerard van Wassenberg, gehuwd met Elisabeth, vader van Gerard.
3. Beatrix (ca. 1115 – overleden 12 juli na 1164), gehuwd met graaf Rupert I van Laurenburg.
4. Walram III van Aarlen (overleden ca. 1146).
5. een dochter (overleden ca. 1150), gehuwd met graaf Egbert van Tecklenburg.

Hij was hertog van Limburg van 1118 tot 1139 in opvolging van zijn vader. Hij was ook hertog van Neder-Lotharingen van 1128 tot 1139, ter vervanging van Godfried I van Leuven, die zichzelf niettemin oorkondelijk als hertog van Neder-Lotharingen bleef beschouwen. Walram werd in 1128 hoe dan ook door de Duitse keizer het hertogelijk gezag toegekend (inbegrepen de Markgraafschap Antwerpen als ambtsleen). Het jaar daarop, in 1129, werd hij ook voogd van Duisburg.

Zijn zoon Walram III werd graaf van Aarlen. Hij werd in het hertogdom Limburg opgevolgd door zijn zoon Hendrik II van Limburg, die later ook het graafschap Aarlen van zijn broer zou overnemen. Op 16 juli 1139 blies Walram II zijn laatste adem uit. Nog vóór 9 februari 1140 bevestigde Koenraad III Godfried VI als hertog van Neder-Lotharingen, die al op 25 juni 1139 het hertogschap daadwerkelijk uitoefende.

Walram II hertog van Limburg, graaf van Wassenberg

Walram II, bijgenaamd Paganus (de Heiden) (ca. 1085 - 16 juli 1139) was een zoon van hertog Hendrik I van Limburg en van Adelheid van Pottenstein. Zijn bijnaam heeft hij waarschijnlijk te danken aan een late doop.

Hij was van 1118 tot 1139 als Walram II hertog van Limburg in opvolging van zijn vader. Hij was ook hertog van Neder-Lotharingen van 1128 tot 1139, ter vervanging van Godfried I van Leuven, die zichzelf niettemin oorkondelijk als hertog van Neder-Lotharingen bleef beschouwen. Walram werd in 1128 hoe dan ook door de Duitse keizer het hertogelijk gezag toegekend (inbegrepen de Markgraafschap Antwerpen als ambtsleen). Het jaar daarop, in 1129, werd hij ook voogd van Duisburg.

Zijn zoon Walram werd graaf van Aarlen. Hij werd in het hertogdom Limburg opgevolgd door zijn zoon Hendrik II van Limburg, die later ook het graafschap Aarlen van zijn broer zou overnemen.

Op 16 juli 1139 blies Walram II zijn laatste adem uit. Nog vóór 9 februari 1140 bevestigde Koenraad III Godfried VI als hertog van Neder-Lotharingen, die al op 25 juni 1139 het hertogschap daadwerkelijk uitoefende.

Titels

Walram II droeg de volgende titels: graaf van Aarlen in 1115, graaf van Wassenberg en Limburg in 1119 en hertog van Neder-Lotharingen in 1128. Voorts was hij markgraaf van Antwerpen en rijksvoogd van Duisburg.

Huwelijk

Walram is in 1110 getrouwd met **Jutta van Gelre** (ca. 1095 - 1151), dochter van graaf Gerard I van Gelre. Zij hadden volgende kinderen:

1. Hendrik II van Limburg
2. Gerard van Wassenberg, gehuwd met Elisabeth, vader van Gerard
3. Beatrix (ca. 1115 - ovl. 12 juli na 1164), gehuwd met graaf Rupert I van Laurenburg
4. Walram III van Aarlen (ovl. ca. 1146) graaf van Aarlen van 1139-1146 een dochter (ovl. ca. 1150), gehuwd met graaf Egbert van Tecklenburg.

Hendrik I van Limburg

Walram Paganus	
	rond 1085-1139
Hertog van Neder-Lotharingen	
Periode	1128-1139
Voorganger	Godfried V
Opvolger	Godfried VI
Hertog van Limburg	
Periode	1118-1139
Voorganger	Hendrik I
Opvolger	Hendrik II
Graaf van Aarlen	
Periode	1118-1139
Voorganger	Hendrik I
Opvolger	Walram III van Aarlen
Vader	Hendrik I van Limburg
Moeder	Adelheid van Pottenstein

Hendrik I (ca. 1070 - 1119), vader van Walram II van Limburg, was de oudste zoon van Walram I van Limburg en Jutta van Luxemburg, dochter van Frederik (II) van Luxemburg.

Hendrik volgde in 1082 zijn vader op als graaf van Limburg. Hij verzette zich in 1094 tegen de benoeming van Arnold I van Loon als voogd van Sint-Truiden voor de bezittingen in het prinsbisdom Metz. Zelf werd Hendrik in 1095 benoemd tot paltsgraaf van Neder-Lotharingen. Hij volgde zijn hertog Godfried van Bouillon in de Eerste Kruistocht en keerde daarna naar huis terug.

In 1101 werd hij benoemd tot opvolger van Godfried als hertog van Neder-Lotharingen en markgraaf van het markgraafschap Antwerpen. Zijn bestuur wordt vooral herinnerd omdat hij de schenking van tienden door Godfried aan Antwerpse kerken, ongedaan maakte. In 1106 moest Hendrik zijn functie opgeven omdat hij trouw bleef aan de afgezette keizer Hendrik IV na de coup van diens zoon, de latere keizer Hendrik V. Hertog Hendrik werd zelfs gevangengezet maar wist te ontsnappen.

In 1108 nam Hendrik paltsgraaf Siegfried gevangen die een complot tegen Hendrik V zou hebben beraamd. Hierdoor kwam Hendrik terug in de gunst van de keizer. Maar in de volgende jaren koos ook Hendrik de kant van de tegenstanders van de keizer. Hij vocht mee met de Lotharingse edelen die in 1114 de keizer versloegen bij Andernach. In 1115 was hij een van de aanvoerders van de Lotharingse troepen die de Saksen hielpen tegen de keizer in de slag bij Welfesholz, waar de keizer opnieuw werd verslagen. Op de terugweg veroverden de Lotharingers Münster (stad), en verwoestten ze de palts van Dortmund en een aantal kastelen. In Mainz werd vervolgens een wapenstilstand bemiddeld. Daarna zijn geen bijzonderheden over Hendrik bekend.

Hendrik was getrouwd met Adelheid van Pottenstein (ca. 1080 - 13 augustus 1106). Zij was een achternicht van keizerin Bertha van Savoye, wat ongetwijfeld een invloedrijke steun betekende bij de benoemingen die Hendrik verkreeg. Hendrik en Adelheid kregen de volgende kinderen:

1. Walram II, zie hierboven.
2. Agnes (ovl. 1136), gehuwd met Frederik van Putelendorf (twee zoons en een dochter) en daarna met Walo van Veckenstedt
3. Adelheid (ovl. 6 februari ca. 1145, begraven in Sint-Michael te Bamberg), gehuwd met Frederik van Werl-Arnsberg (ca. 1075 - 1124; een dochter), daarna Kuno van Horburg (geen kinderen) en daarna Koenraad van Dachau (een zoon: Koenraad, hertog van Merano).
4. Mathilde, gehuwd met Hendrik van Durbuy mogelijk Hendrik II van Limburg.

Van Adelheid zijn de volgende voorouders bekend:

- a) Botho van Bottenstein (1028 - Regensburg, 1 maart 1104) en Judith van Schweinfurt (ca. 1035 - 1104), weduwe van Koenraad I van Beieren. Verloor zijn lenen omdat hij deelnam aan een opstand tegen keizer Hendrik III. Trok naar Hongarije en trad in dienst van de koning Andreas I van Hongarije. In 1060 was hij een van de Duitse ridders die een overmacht van Hongaarse opstandelingen wist tegen te houden totdat de koningin met de kroonprins en de schatkist veilig naar Duitsland konden vluchten.
- b) Hartwig II van Beieren (ca. 985 - 24 december 1027) en Frideruna (ca. 1005 - 25 april onbekend jaar). Paltsgraaf van Beieren en trouw aanhanger van Hendrik II van Beieren (hertog) en diens zoon Hendrik II de Heilige.
- c) Aribo (paltsgraaf) en Adela (ca. 960 - 9 juli na 1020).
- d) Reding en Glismod (ca. 980 - voor 1041), dochter van Immed III van West-Saksen (ca. 945 - 29 januari 983) en **Adela van Hamaland**.
- e) Otto III van Zwaben en Irmingard van Susa (ca. 1020 - 21 januari 1078).